Jenni Leppälahti
talouspäällikkö

Lausunto eduskunnan tarkastusvaliokunnalle 17.04.2024 K 8/2024 vp Eduskunnan tilintarkastajien tilintarkastuskertomuksesta Valtiontalouden tarkastusviraston tilinpäätöksestä, toimintakertomuksesta ja kirjanpidosta sekä hallinnosta vuodelta 2023

Eduskunnan tarkastusvaliokunta on pyytänyt Valtiontalouden tarkastusvirastolta lausunnon eduskunnan tilintarkastajien tilintarkastuskertomuksesta tarkastusviraston tilinpäätöksestä, toimintakertomuksesta ja kirjanpidosta sekä hallinnosta vuodelta 2023.

1 Eduskunnan tilintarkastajien tilintarkastuskertomus Valtiontalouden tarkastusviraston tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta vuodelta 2023

Eduskunnan tilintarkastajat ovat tilintarkastuskertomukseen sisältyvässä lausunnossaan esittäneet, että tilinpäätös ja toimintakertomus vuodelta 2023 antavat viraston tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti oikeat ja riittävät tiedot Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ovat yhdenmukaisia.

2 Tarkastusviraston toimintakertomuksessa ja tilipäätöksessä esitetyt keskeisimmät tiedot 2023

Tarkastusviraston strategiset vaikuttavuustavoitteet ovat seuraavat:

- Valtion taloudenhoidon tuloksellisuus paranee.
- Luottamus päätöksenteon tietoperustaan paranee.
- Luottamus siihen, että suomalainen valtionhallinto toimii avoimesti, tuloksellisesti ja kestävästi, vahvistuu entisestään.

Tarkastusviraston toiminnan vaikuttavuus rakentuu sen perustehtävien laadukkaasta toteuttamisesta ja tulostavoitteiden saavuttamisesta. Tarkastusvirasto tarkastelee vaikuttavuuttaan seuraamalla tarkastussuositusten toteutumista, pyytämällä säännöllisesti sidosryhmien näkemyksiä toiminnastaan sekä seuraamalla tulostavoitteiden saavuttamista. Kokonaisuutena arvioiden vuonna 2023 tarkastusviraston vaikuttavuuden voidaan katsoa parantuneen edellisvuoteen nähden.

Tulostavoitteiden toteutuminen

Tulostavoitteita on asetettu yhteensä neljä kappaletta ja ne ovat pääsääntöisesti saavutettu hyvin tai melko hyvin vuonna 2023.

1. Tuotamme päätöksentekijöille ajankohtaista ja olennaista tarkastus- ja valvontatietoa hallinnon tilivelvollisuuden toteuttamiseksi ja toiminnan kehittämiseksi

Tuottamamme tieto on ajankohtaista ja olennaista ja se tukee hallinnon tilivelvollisuuden toteutumista sekä hallinnon läpinäkyvyyttä. Tuotamme tietoa valtiontaloudellisesti merkittävistä tai huomattavia valtiontaloudellisia riskejä sisältävistä aiheista. Tarkastuskohteet huomioivat antamamme suositukset toimintansa kehittämisessä.

Tavoite on toteutunut melko hyvin. Tavoite tarkastuskohteiden positiivisen palautteen määrälle tarkastustiedon ajankohtaisuudesta ja olennaisuudesta oli toiminta- ja taloussuunnitelman (2023–2026) mukaan kaikkien tarkastuslajien osalta yhteensä 85 prosenttia vuodelle 2023. Tarkastuskohteiden palaute tarkastustiedon ajankohtaisuudesta ja olennaisuudesta oli vain 69 prosentin osalta positiivista, joten tavoitetta ei tältä osin saavutettu. Tilintarkastusten osalta tarkastustiedon olennaisuutta ja ajankohtaisuutta koskevan palautekyselyn tulokset nousivat ja muiden tarkastuslajien osalta laskivat.

Vuonna 2023 valmistui tarkastus- ja valvontasuunnitelman ja toiminta- ja taloussuunnitelman tavoitteiden mukaisesti yhteensä 5 eduskuntakertomusta, 71 tilintarkastuskertomusta, 3 laillisuustarkastuskertomusta, 10 tuloksellisuustarkastuskertomusta ja 2 monilajitarkastuskertomusta sekä 22 jälkiseurantaraporttia. Laillisuus-, tuloksellisuus- ja finanssipolitiikan tarkastuskertomusten sekä jälkiseurantaraporttien määrien osalta ylitettiin niille asetetut tavoitteet yhdellä raportilla.

Vuonna 2023 toteutettujen jälkiseurantojen havaintojen perusteella on todettu, että suosituksista noin 81 prosenttia on pantu toimeen kokonaan tai osittain, kun tavoitteeksi oli asetettu 82 prosenttia. Arvioituja suosituksia oli yhteensä 79. Vuonna 2022 suosituksista oli toteutunut joko kokonaan tai osittain 78 prosenttia ja vuonna 2021 yhteensä 82 prosenttia. Tilintarkastusten suosituksista 93 prosenttia oli toimeenpantu, kun tavoitteena oli 85 prosenttia. Arvioituja suosituksia oli yhteensä 312. Vuonna 2022 tilintarkastuksissa tehdyistä suosituksista oli toimeenpantu 88 prosenttia ja vuonna 2021 yhteensä 85 prosenttia.

Tarkastukset on toteutettu pääosin tarkastus- ja valvontasuunnitelman mukaisesti. Suoritteiden määrät vastaavat pääosin suunnitelmassa asetettuja tavoitteita mutta valmistumisaikataulut vain osin. Vuoden 2023 aikana valmistuneissa LTF-tarkastuksissa suunnitellut päivät on alitettu viidessä ja ylitetty yhdeksässä tarkastuksessa. Yhdessä tarkastuksessa on pysytty lähes suunnitellussa aikataulussa. Tarkastus- ja valvontakertomuksille asetettu määrällinen tuottavuustavoite saavutettiin, kun taas jälkiseurantaraporttien osalta tuottavuustavoitetta ei saavutettu.

2. Vuorovaikutuksemme tukee tarkastus- ja valvontatoimintamme vaikuttavuutta.

Aktiivinen vuorovaikutus koko tarkastus- ja valvontaprosessin ajan tukee työmme vaikuttavuutta. Viestimme tarkastus- ja valvontatoimintamme tulokset avoimesti ja sidosryhmiä hyödyttävällä tavalla.

Tavoite on toteutunut hyvin. Tarkastusten aikainen yhteistyö tarkastajien ja tarkastuskohteiden välillä on ollut viime vuosien aikana erittäin toimivaa. Tavoitteeksi on asetettu, että 90 prosenttia palautekyselyyn vastaajista arvioi, että yhteistyö tarkastuksen aikana on positiivista. Tavoitteeseen päästiin lähes täysin, kaikkien tarkastuslajien positiivisten palautteiden ollessa yhteensä 88 prosenttia.

Vuonna 2023 valmistuneiden laillisuus-, finanssipolitiikan- ja tuloksellisuustarkastusten palautekyselyn vastaajista 88 prosenttia oli tyytyväisiä yhteistyöhön tarkastajan kanssa tarkastuksen aikana (91 prosenttia vuosina 2022–2021). Tilintarkastusten osalta palautteet olivat myös hyviä. Yhteensä 89 prosenttia vastaajista oli tyytyväisiä yhteistyöhön tarkastuksen aikana (92 prosenttia vuonna 2022).

Lisäksi palautekyselyissä kysytään tarkastuskohteiden vastaajilta tyytyväisyyttä viestimiseen tarkastuksen sisällöstä, prosesseista ja aikatauluista ja tähän liittyen tulokset ovat olleet myös erittäin hyviä. Tilintarkastuksen osalta 80 prosenttia vastaajista oli tyytyväisiä tarkastuksen aikaiseen viestintään (82 prosenttia vuonna 2022). Laillisuus-,

finanssipolitiikan- ja tuloksellisuustarkastusten osalta 92 prosenttia vastaajista oli tyytyväisiä (86 prosenttia vuonna 2022, 74 prosenttia vuonna 2021).

Tammikuussa 2022 toteutetun sidosryhmäkyselyn vastaajista 52 prosenttia arvioi, että tarkastusviraston tuottama tieto on ymmärrettävää (75 prosenttia vuonna 2019). Vastaajista 70 prosenttia kokee, että yhteistyö tarkastusviraston asiantuntijoiden kanssa on sujuvaa (74 prosenttia vuonna 2019). Kyselyn mukaan 26 prosenttia vastaajista kokee erittäin tärkeäksi oman työnsä kannalta sen, että heillä on suorat kontaktit tarkastusviraston asiantuntijoihin (39 prosenttia vuonna 2019), ja 34 prosenttia kokee asian melko tärkeäksi (33 prosenttia vuonna 2019). Lisäksi 55 prosenttia vastaajista on sitä mieltä, että tarkastusviraston julkaisut ovat hyödyllisiä (74 prosenttia vuonna 2019).

3. Prosessimme tukevat tuloksellisuuttamme

Laadukkaat ja tehokkaat prosessit ja toimintatavat mahdollistavat viraston tuloksellisen toiminnan ja tukevat olennaisen ja ajankohtaisen tiedon tuotantoa.

Tavoite on toteutunut melko hyvin. Laillisuus-, tuloksellisuus- ja finanssipolitiikan tarkastusten kestolle ja läpimenoajalle asetettua 400 vuorokauden tavoitetta ei saavutettu, sillä LTF-tarkastukset ovat kestäneet keskimäärin 432 vuorokautta (451 vuorokautta vuonna 2022, 419 vuorokautta vuonna 2021). LTF-tarkastusten läpimenoaikoja koskevat tavoitteet eivät siten toteutuneet mutta läpimenoajat lyhenivät kuitenkin hieman. Tilintarkastusten kestolle ja läpimenoajalle ei ole asetettu tavoitetta, koska tilintarkastukset säännönmukaisesti päättyvät vuosittain asetettuna määräaikana.

LTF-kertomusten kustannuksille asetettu tavoite saavutettiin. Vuonna 2023 LTF-kertomuksen kustannus oli 356 749 euroa, kun tavoite oli 400 000 euroa. LTF-kertomuksen kustannuskehitys on ollut hyvä edellisvuoteen verrattuna (474 000 euroa vuonna 2022, 383 286 euroa vuonna 2021). Tilintarkastuskertomuksen kustannus jäi vain hieman sille asetusta tavoitteesta. Tilintarkastuskertomuksen kustannukset olivat 51 040 euroa, kun tavoite oli 50 000 euroa. Vuonna 2022 kustannukset olivat 50 014 euroa ja vuonna 2021 kustannukset olivat 44 286 euroa. Jälkiseurantaraportin kustannukselle asetettua tavoitetta ei saavutettu. Jälkiseurantaraportin kustannukset olivat 10 670 euroa, kun tavoite oli asetettu 7 000 euroon. Vuonna 2022 kustannukset olivat 12 438 euroa ja vuonna 2021 ne olivat 10 444 euroa.

Ydintoimintaan käytetyn työpäivän kustannus nousi edellisvuoteen nähden mutta sille asetettu tavoite saavutettiin. Ydintoimintaan käytetyn työpäivän kustannus oli 802 euroa, kun tavoite oli 825 euroa. Vuonna 2022 ydintoimintaan käytetyn työpäivän kustannus oli 788 euroa ja vuonna 2021 se oli 842 euroa. Ydintoimintaan kohdennettiin työaikaa 69 prosenttia tehollisesta työajasta vuonna 2023 (68 prosenttia vuonna 2022, 63 prosenttia vuonna 2021). Työajan kohdentumisen osalta ei päästy vielä tavoitteeseen (75 prosenttia) mutta kehityssuunta on kuitenkin hyvä.

Tammikuussa 2024 toteutetun ja vuotta 2023 koskevan tarkastusviraston sisäisen asiakaskyselyn (arviointiasteikko 1–5) tulokseksi saatiin 4,1, kun tavoitteeksi oli asetettu 3,0. Kysely toteutettiin ensimmäistä kertaa, joten vertailutietoa edellisiltä kahdelta vuodelta ei ole saatavilla.

4. Olemme osaava ja hyvinvoiva työyhteisö

Henkilöstömme on osaava ja hyvinvoivaa. Teemme asioita sujuvassa yhteistyössä ja hyödynnämme toistemme vahvuuksia.

Tavoite on toteutunut hyvin. Tarkastusviraston henkilötyövuosien määrä laski 143 htv:een (145 vuosina 2022–2021). Tavoitteeksi asetettua 151,5 henkilötyövuotta ei saavutettu. Vuoden lopussa tarkastusviraston henkilöstömäärä oli kuitenkin 151 henkilöä (145 henkilöä vuoden 2022 lopussa). Vuonna 2022 määriteltiin tarkastustyössä tarvittavia osaamisalueita ja -tasoja. Vuoden 2023 aikana tarkastusyksikössä toteutettiin koko henkilöstön kattava osaamiskartoitus ja

kartoituksen perusteella tunnistettiin sekä yhteisiä että yksilötasoisia osaamisen kehittämiskohteita. EOppivassa toteutetut tarkastusosaamisen kurssikokonaisuudet mahdollistavat tarkastusosaamisten suunnitelmallisen kehittämisen osaamiskartoituksen pohjalta.

Koulutukseen käytetty aika henkilötyövuotta kohti on noussut edelliseen vuoteen verrattuna ja oli sama kuin tavoitteeksi asetettu 5,0 työpäivää (2,5 päivää/henkilötyövuosi vuonna 2022, 4,8 päivää/henkilötyövuosi vuonna 2021). Henkilöstön koulutustasoindeksi oli 6,7, kun tavoitteena oli 6,8 (6,7 vuonna 2022, 6,8 vuonna 2021). Tilintarkastajien ammattitutkintojen määrä pysyi edellisvuoden tasolla, eikä sille asetettua tavoitetta saavutettu (42 vuosina 2023–2022, 40 vuonna 2021).

VMbaro-henkilöstökyselyn vastausten perusteella henkilöstön kokonaistyötyytyväisyyttä koskeva tavoite ylitettiin. Tavoitteeksi oli asetettu 3,5 ja vastausten perusteella henkilöstön kokonaistyytyväisyys oli 3,8 (3,4 vuonna 2022 ja 3,3 vuonna 2021). Johtajuusindeksi on noussut merkittävästi edelliseen vuoteen verrattuna ylittäen myös tavoitteen. Johtamisindeksi vuonna 2023 oli 3,8 ja tavoite 3,3 (3,2 vuonna 2022 ja 3,0 vuonna 2021).

Sairauspoissaolojen määrä on laskenut edellisen vuoden 6,6 päivästä henkilötyövuotta kohti 4,1 päivään (4,2 päivää/henkilötyövuosi vuonna 2021) ja sille asetettu tavoite saavutettiin.

Toiminnallinen tehokkuus, taloudellisuus ja tuottavuus sekä tilinpäätösanalyysi

Kertomusvuonna vahvistettiin edelleen tarkastus- ja valvontatoimintaa. Siihen käytettiin 3,4 henkilötyövuotta enemmän työaikaa edellisvuoteen verrattuna. Muuhun ydintoimintaan käytetty työaika väheni. Muu ydintoiminta käsittää tarkastusviraston toiminnan suunnittelun, kehittämisen, johtamisen, sidosryhmätyön, kansainvälisen toiminnan sekä laatu-, arviointi- ja kantelutoiminnan. Tukitoimintaan käytetyn työajan määrä pysyi lähes ennallaan.

Tarkastusviraston ydintoimintaan kuuluu tarkastus- ja valvontatoiminta sekä muu ydintoiminta. Vuonna 2023 työaikaa kohdennettiin kokonaisuutena ydintoiminnalle tavoitteiden mukaisesti edellisvuotta enemmän. Tehollisesta työajasta 69 prosenttia kohdistui ydintoimintaan (68 prosenttia vuonna 2022). Tarkastus- ja valvontatoimintaan käytettiin 61 henkilötyövuotta vuonna 2023 (58 htv vuonna 2022) ja tarkastus- ja valvontakertomuksia valmistui yhteensä 90 kappaletta (86 kpl vuonna 2022). Tuottavuudelle asetettu tavoite saavutettiin tältä osin.

Tarkastusviraston ydintoimintaan käytetyn työpäivän kustannus, 802 euroa, nousi vuonna 2023 (788 euroa vuonna 2022). Tähän vaikutti palkkakustannusten nousu ja ydintoimintaan käytetyn työajan kasvu.

Eduskunta myönsi tarkastusvirastolle toimintamenoihin yhteensä 17 062 000 euroa vuonna 2023 (17 051 000 euroa vuonna 2022). Edellisiltä vuosilta määrärahoja siirtyi 3 630 125 euroa. Toimintamenomomentin määrärahaa käytettiin vuoden 2023 aikana 13 609 478 euroa ja seuraavalle vuodelle siirrettiin 3 452 522 euroa. Määrärahaa käytettiin ennakoitua vähemmän ja siihen vaikutti useat syyt, esim. strategiaan kytkeytyvien kehittämismenojen ja muiden palveluhankintojen siirtyminen, kuten digitalisaatiokehittäminen. Vuodelta 2022 siirtynyttä määrärahaa peruutettiin tilinpäätöksessä 1 000 000 euroa. Tarkastusvirastolle myönnettiin vuoden 2022 toisessa lisätalousarviossa määrärahaa avoimuusrekisterijärjestelmän ja siihen liittyvän palvelun perustamiskustannuksiin yhteensä 500 000 euroa. Järjestelmän hankinnan valmistelu käynnistyi vuoden 2023 aikana, mutta hankintaan varatun määrärahan käyttö toteutuu pääosin vuonna 2024, joka osaltaan kasvatti siirtyvää erää.

Tarkastusviraston toiminnan kulut olivat 15 905 166 euroa vuonna 2023 ja nousivat edelliseen vuoteen verrattuna (15 409 732 euroa vuonna 2022). Suurin osa toiminnan kuluista on henkilöstökuluja (13,0 milj. euroa), joiden osuus oli 82 prosenttia kaikista toiminnan kuluista. Henkilöstökulut kasvoivat noin 2,4 prosenttia. Toiseksi suurin kuluerä on palvelujen ostot (1,6 milj. euroa), joiden osuus oli 10,2 prosenttia toiminnan kuluista (10,1 prosenttia vuonna 2022). Palvelujen ostot toteutuivat edellisvuoden tasolla.

Tarkastusviraston tase kasvoi hieman tilikauden 2023 aikana, joka johtui osittain vaali- ja puoluerahoitusvalvonnan järjestelmän valmistumisesta sekä avoimuusrekisterijärjestelmän keskeneräisestä hankinnasta.